

ХРОНІКА КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ УКРАЇНИ

(оглядова довідка за матеріалами преси
та неопублікованими документами
за липень 2013 року)

Центральною подією культурно-мистецького життя у липні стало відзначення 1025-річчя хрещення Київської Русі. З цієї нагоди у Національному культурно-мистецькому та музейному комплексі „Мистецький Арсенал” за участю Президента України В. Ф. Януковича, глав іноземних держав та урядів, представелів помісних православних церков, державних і громадських діячів було відкрито масштабну культурно-мистецьку виставку „Велике і величне”, на якій було представлено понад тисячу експонатів, що мають сакральне і культурне значення, із 35 музеїв та заповідників нашої країни. У Національному палаці мистецтв „Україна” проведено урочисту Академію. У програмі святкових заходів також були: зустріч Хреста апостола Андрія Первозванного у Києво-Печерській лаврі, урочистий молебень на Володимирській гірці, вечірне богослужіння та Божественна літургія на Соборній площі Києво-Печерської лаври, святковий концерт на Хрещатику, освячення після реконструкції нижнього пам’ятника Святому Володимирі (колона Магдебурзького права); відкриття на фасаді адміністративної будівлі Служби безпеки України меморіальної дошки, яка увічніює ранню християнську пам’ятку Київської Русі – церкву та монастир Святої Ірини (ескіз меморіальної дошки виконали фахівці Проектного інституту Служби безпеки України за реконструкцією видатного дослідника архітектури та мистецтва Київської Русі Ю. Авсеєва); Міжнародна наукова конференція „Володимир святий і Хрещення Русі”.

Ряд цікавих заходів було організовано у провідних музеях країни: у Національному заповіднику „Софія Київська” – виставку „Рафаїл Заборовський, митрополит Київський і всієї Малої Русі”, міжмузейний проект „Свята православної церкви”, що представив твори українського та російського іконопису з колекцій вітчизняних музеїв і приватних збірок та

круглий стіл „Роль християнства у житті українського народу” за участю представників державної та міської влади, духовенства й науковців, на якому було презентовано видані до 1025-річчя хрещення Київської Русі ювілейні видання „Храми Києва” та „Зруйновані храми Києва”; у Національному Києво-Печерському заповіднику – виставки „Спаси й сохрани” та „Фрески церкви Спаса на Берестові XVII століття”; у Національному художньому музеї України – експозицію „Скарби православ'я. Іконопис із колекції музею та приватних збірок” та презентацію книги „Пізні українські житія св. рівноапостольного князя Володимира”; у Музейно-виставковому центрі „Музей історії Києва” – виставку „Скарби Святих Лавр України”, на якій експонувалися предмети трьох лавр України: Свято-Успенської Києво-Печерської лаври, Свято-Успенської Почаївської лаври та Свято-Успенської Святогірської лаври.

У липні відбулося й підбиття підсумків Всеукраїнського бліц-конкурсу на визначення кращого ескізного проекту пам'ятного знака на честь 1025-річчя хрещення Київської Русі. Загалом на конкурс, який з квітня проводив Департамент містобудування та архітектури Київської міської державної адміністрації, було подано 21 роботу учасниками з різних міст України. За рішенням членів журі першу премію було віддано проекту, виконаному авторським колективом „Архітектурне бюро Проценко” з Києва у складі: І. Проценко, А. Моложанов, І. Кріль, А. Потапова, М. Гусев. Після оголошення результатів конкурсу (28 липня) презентація конкурсних проектів відбулася на Набережній Дніпра, поблизу Колони Магдебурзького права.

Різноманітні святкові акції відбулися і в областях. Зокрема, у Запоріжжі на о. Хортиця організовано театралізоване дійство, присвячене двом етапам прийняття християнства на Русі, яке відтворили майстри сцени Запорізького академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. В. Г. Магара. У Харкові відкрито пам'ятник святому рівноапостольному князю Володимирі та проведено Дні православного кіно, під час яких глядачі побачили 15 фільмів російських та українських кінематографістів на духовну тему. А у Державному історико-культурному заповіднику „Поле Полтавської битви” пройшов круглий стіл – засідання Спілки екскурсоводів Полтавщини (тема засідання – „Розробка нових туристичних маршрутів з використанням пам'яток православ'я”).

У липні продовжувалося проведення різноманітних заходів до 200-річчя від дня народження Т. Шевченка, яке відзначатиметься у наступному році. Зокрема, у столичній книгарні „Є” було презентовано унікальне видання у 3-х книгах, куди увійшли факсимільне відтворення першодруку поеми „Гайдамаки” (1841 рік); монографія професора Гарвардського університету

Г. Грабовича „Шевченкові „Гайдамаки”: Поема і критика” та праця О. Федорука „Перше видання Шевченкових „Гайдамаків”: Історія книжки”. Публікацію книг спільно з Інститутом Критики й Інститутом джерелознавства Наукового товариства ім. Шевченка в Америці (НТШ-А) та за його підтримки здійснило видавництво „Критика” у Києві. Ще дві книги до знаменної дати випустило видавництво „Ярославів Вал”. Це – „Живий Шевченко. Невигадані оповіді” Д. Чуба та „Грамотично-стилістичний словник Шевченкової мови” Митрополита Іларіона (Огієнка). У свою чергу, Чернігівський історичний музей ім. В. Тарновського до 200-річчя від дня народження поета та 175-річчя з дня народження українського громадського діяча, благодійника, збирача українських старожитностей В. Тарновського-молодшого підготував і спільно з видавництвом „Богдана” видав путівник „Шляхами Тараса Шевченка. Чернігівщина”. Він містить інформацію про міста і села Чернігівської області та населені пункти, що на момент відвідання їх Т. Шевченком перебували у складі Чернігівської губернії, про пов’язані з життям і перебуванням поета на Чернігівщині пам’ятки історії й монументального мистецтва, про чернігівців – лауреатів Національної премії України імені Тараса Шевченка. А з нагоди 165-річчя участі Т. Шевченка у складі наукової експедиції 1848–1849 років на о. Кос-Арал, побачило світ історико-біографічне дослідження чернігівця І. Галутви „Він був мені друг, товариш і командир”.

З метою реалізації кіноініціатив, присвячених Т. Шевченку, режисер М. Ілленко представив у Києві свій новий фільм – кіноповість „Толока”. В основу її сюжету ліг вірш Т. Шевченка „У тієї Катерини хата на помості”. Презентація фільму вже відбулася на таких престижних міжнародних форумах, як Канський кінофестиваль (Франція) та Міжнародний кінофестиваль у Карлових Варах (Чехія). На сьогодні відзнято лише четверту частину картини. Півгодини матеріалу – це півроку зйомок, що тривали взимку та навесні у Київській області на берегах Дніпра (в селах Трипілля, Стайки, Халеп’я, Витачів та ін.), а також у Національному музеї архітектури і побуту „Пирогів” і в павільйоні Національної кіностудії художніх фільмів ім. О. Довженка. У фільмі задіяні актори Б. Бенюк, Д. Лінартович, І. Ілленко, С. Рованюк, В. Лінецький, Р. Недашківська та інші. Виробництво фільму здійснює „Ілленко Фільм” за підтримки Державного агентства України з питань кіно та за сприяння Благодійного фонду „Велика родина”. Повну версію „Толоки” глядачі побачать у березні 2014 року.

До знаменної дати заплановано й реконструкцію Собору Успіння Богородиці у Каневі Черкаської області, де 1861 року перебувала труна з тілом Т. Шевченка. Своєрідним етапом на шляху до реалізації цього завдання стало

встановлення й освячення нового мармурового іконостасу, виготовленого італійськими майстрами.

Ряд заходів було приурочено до 100-річчя від дня смерті Лесі Українки. Так, Національний музей літератури України у Києві підготував дві виставки: „Й слово мої уста німії оживило...” (у меморіальному приміщенні бібліотеки колегії Павла Галагана) та „Намальована пісня” (у залах музею). Перша мала хронологічно-жанровий принцип та включала прижиттєві видання творів поетеси. На іншій було виставлено близько 60 художніх творів, виконаних у техніці графіки, комп'ютерної графіки, олійного та темперного розпису. Це пейзажі, портрети, сюжетні композиції художниць Н. Синишин, В. Осишної та Н. Дубенюк, картини яких об'єднувало філософське трактування ліричних творів Лесі Українки. Відкриття фотодокументальної виставки „Леся Українка і Волинь”, на якій було представлено світлини, пов'язані з перебуванням письменниці у Луцьку та селі Колодяжному, відбулося у Волинському обласному краєзнавчому музеї. У Колодяжненському літературно-меморіальному музеї Лесі Українки було організовано цикл тематичних заходів „Музей збирає друзів”. А в Ялті проведено день пам'яті „Ні, я жива, я буду вічно жити...” у Музеї Лесі Українки; концерт у римо-католицькому храмі Непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії та круглий стіл за участю музейних працівників, які обговорили відродження Всеукраїнського фестивалю культури та мистецтв „Лесина осінь”.

XXVII Міжнародне свято літератури і мистецтва „Лесині джерела” проходило з 25 по 28 липня на батьківщині письменниці – у Новограді-Волинському Житомирської області. Свято зібрало професійні й аматорські творчі колективи, письменників, поетів, науковців з усіх куточків України, ближнього та далекого зарубіжжя, офіційні делегації із-за кордону. Програма свята включала круглий стіл за участю працівників літературно-меморіальних музеїв країни „Ім'я Лесі Українки буде жити в минулому, сьогодні і майбутньому і у вічності”, театральне дійство – драма-фєєрія „Лісова пісня” у виконанні акторів Львівського драматичного театру імені Лесі Українки; конкурси читців, співу, а також виступи кращих аматорських колективів України тощо.

З 11 по 13 липня на Вінниччині тривав II Міжнародний літературно-мистецький фестиваль „Русалка Дністрова”. Його організатори – облдержадміністрація та облрада, єврорегіон „Дністер”, міжнародне товариство „Україна-Польща-Німеччина”, благодійний фонд „Батьківська земля” та Національна спілка письменників України. Упродовж трьох днів свято походило на території трьох прикордонних районів: Могилів-Подільського,

Ямпільського і Піщанського. Крім виступів художніх колективів, представлення робіт художників та майстрів народного мистецтва з України та Молдови, учасникам було презентовано альманах „Русалка Дністрова”. Фінальну частину свята було проведено на території Державного історико-культурного заповідника „Буша” в Ямпільському районі.

19 липня у с. Поповичі, а 28 липня у рідному селі І. Франка – Нагуєвичі Львівської області, проходив новий мистецький проект „Франко-місія”, в який об’єдналися два українські фестивалі – „Fort. Missia” та „Франко Фест”. Локаціями „Франко-місії” також були Судова Вишня, Вишня, Самбір, Доброміль та Дрогобич Львівської області. В рамках проекту: виконання пісень на вірші І. Франка українською та мовою країн учасників; літературна програма, яка, зокрема, включала авторські мікролекції „Іван Франко: перезавантаження” і дискусії „Про культуру та опір”, „Від правозахисту до право нападу”, виставка пастелей львівського художника, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Є. Безніска у музеї І. Франка у Нагуєвичах тощо.

У Львові відзначено 250-річчя храму Божої Премудрості – центральної цекви в ансамблі сакральних пам’яток, розташованих на території Музею народної архітектури та побуту у Львові „Шевченківський гай”. З нагоди свята організатори заходу – управління культури Львівської міської ради, Музей народної архітектури та побуту у Львові „Шевченківський гай”, Храм Божої Премудрості Свято-Іванівської лаври Студійського уставу – влаштували чимало урочистостей. Розпочали святкування Архієрейською літургією у церкві с. Кривка за участю зведеного хору у складі хорів „Осанна” храму Божої Премудрості, хорової капели „Боян”, „Вірую” храму Ольги і Єлизавети та Хору храму Петра і Павла. Також у рамках святкування відбулося відкриття та посвячення пам’ятної дошки на честь 250-ї річниці храму Божої Премудрості.

До 70-річчя Волинської трагедії, яке відзначатиметься упродовж року, у Палаці культури Луцька та у Волинському краєзнавчому музеї підготовлено тематичні виставки, а у Волинському обласному академічному музично-драматичному театрі ім. Т. Г. Шевченка пройшла академія пам’яті „Через порозуміння – до майбутнього”.

У залі Київської міськдержадміністрації О. Попов вручив 37-ми киянам державні та урядові нагороди: ордени „За заслуги” II та III ступенів, орден княгині Ольги III ступеня, медалі „За працю і звитягу”, посвідчення про присвоєння почесних звань, зокрема – „Народний артист України”, „Заслужений артист України”, „Заслужений працівник культури України”, „Заслужений художник України”. За значний особистий внесок у соціально-

економічний, науково-технічний, культурно-освітній розвиток України, вагомі трудові здобутки, багаторічну сумлінну працю окремі кияни отримали подяку Прем'єр-міністра України та почесні грамоти Кабінету Міністрів України з врученням пам'ятного знака.

Близько двох десятків дослідників рідного краю отримали премію Національної спілки краєзнавців України за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження та популяризації історико-культурних і природних багатств нашої країни. Започатковану цьогоріч нагороду названо іменем першого голови НСКУ, Героя України, академіка П. Тронька. Вручення премії відбулося в Інституті історії Національної академії наук України. Лауреатів визначено у 4 номінаціях: „За внесок у музейну та пам'ятко-охоронну справу”, „За науково-організаційну та просвітницьку діяльність у краєзнавстві”, „За висвітлення науково-краєзнавчої та громадської діяльності академіка П. Тронька”, „За видання краєзнавчої літератури: монографій, нарисів, описів, путівників, довідників, окремих публікацій, циклів статей”.

25 липня проведено чергове засідання колегії Міністерства культури України. Його учасники заслухали й обговорили питання: „Затвердження змін до програми створення та розповсюдження національних фільмів на 2013-2014 роки (з урахуванням результатів 5-го конкурсного відбору)”; „Щодо оптимізації існуючих премій в галузі культури та мистецтва, які присуджуються за рахунок Державного бюджету України”; „Про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, виділених Міністерству культури України на бібліотечну справу у 2010 році – 9 місяців 2011 року, проведеного Рахунковою палатою України”; „Про роботу представників церков і релігійних організацій у консультативно-дорадчих органах при міністерствах і відомствах”; „Про висунення 80 кандидатів на здобуття стипендій Президента України для молодих майстрів народного мистецтва”; „Про підсумки виконання завдань, визначених законами, актами вищих органів влади за II квартал 2013 року”.

ТЕАТРАЛЬНО-КОНЦЕРТНЕ ЖИТТЯ. У липні у Києві продовжувала свою роботу Міжнародна „Літня музична академія – 2013”. Її курс проходили 53 слухачі з України та із-за кордону. У рамках академії, крім сольних концертів класів кожного з викладачів, які представляли різні країни, відбулося 5 виступів з Національним академічним симфонічним оркестром України, де учасники мали можливість продемонструвати свою майстерність, виконуючи світові музичні шедеври. Цьогоріч учасники академії виступали у великій залі Будинку звукозапису Національної радіокомпанії України.

Прозвучали концерти з творами Й.-С. Баха, Л. ван Бетховена, Й. Брамса, М. Бруха, Й. Гайдна, Е. Гріга, В.-А. Моцарта, М. Понсе, С. Прокоф'єва, Ж. М. Равеля, К. Сен-Санса, Я. Сибеліуса, П. Чайковського і Д. Шостаковича.

З 12 по 14 липня біля села Новоселівка, що поблизу Дніпропетровська, вже вдруге проходив Міжнародний рок-фестиваль „The Best City.UA”. На ньому виступили 120 учасників з 10 країн світу. Крім концертів зарубіжних та вітчизняних рок-виконавців, фестиваль представив і народні промисли. У рамках заходу пройшов ярмарок виробів традиційного Петриківського розпису. Крім того, театр козацького бою „Запорізький Спас” представив етно-шоу „Як козаків на Січ приймали” та реконструкцію Хотинської битви 1621 року. В шоу були задіяні 200 козаків.

З 26 по 28 липня у курортному місті Залізний Порт Херсонської області відбувся фінал Міжнародного пісенного фестивалю „Співучий край”. У ньому взяли участь більше 20 конкурсантів. Фіналу фестивалю передували відбіркові тури, які тривали з осені минулого року і завершилися цієї весни.

Фестиваль „Підкамінь-2013”, що має етно-рокове спрямування, уже всьоме відбувся у смт Підкамінь Бродівського району Львівської області. Тут виступили різні творчі колективи – переважно з України: „Триста8ісім” (Ужгород), „Йорій Клоц” (Львів), „VAndurbaND” (Харків), „КоралЛі” (Івано-Франківськ) та ін.

У м. Тростянець, що на Сумщині, 26-27 липня відбувся музичний фестиваль „Схід-Рок”. За два дні фестивалю виступило 18 команд із різних міст України.

Великим гала-концертом „Золоті сторінки світової опери” Євпаторія уже вп'яте відкрила „Сезони високого мистецтва”. Художній керівник цього проекту – заслужений працівник мистецтв України А. Корисько. В рамках заходу виступили народні артисти України, солісти Національної опери України О. Гурець та А. Швачка та солістка Кримської філармонії І. Тимчук.

У столичному Будинку актора відбувся вечір, що привернув увагу меломанів різного віку. Прозвучали твори композиторів П. Чайковського, С. Рахманінова і А. Аренського. Програма називалася „Серця трьох” – це був спільний проект Національного порталу академічної музики „Music-review Ukraine” та представництва в Україні фортепіанної фабрики „Brodmann” (Австрія). Музику виконували заслужені артисти України, піаністи Ю. Кот і Г. Дем'янчук, та лауреати міжнародних конкурсів – скрипаль К. Шарапов і віолончеліст О. Пірієв.

3 липня в Національній опері України „Тріо басів” представило першу сольну програму, яка відбулася з аншлагом. Концерт складався з ретельно

підібраних номерів, аби продемонструвати вокальні можливості кожного з учасників окремо, привабливість загального басового ансамблю, а також жанрове розмаїття (від комічного до трагічного) оперних дуетів з різними голосами – сопрано, мецо-сопрано і тенор. У концерті крім басів, виступили їхні колеги – солісти театру С. Чахоян, А. Родіна, М. Березовська, І. Пономаренко і А. Романенко.

На сцені Національного академічного театру російської драми ім. Лесі Українки у Києві відбулася прем'єра шоу одного з найвідоміших еквілібристів світу, заслуженого артиста України А. Залевського „Rizoma – Time”. Українці стали першими глядачами, які побачили шоу в рамках світового турне трупи, до складу якої входять більше 20 артистів.

Театри Києва запросили на прем'єри вистав: Національна опера України – балетів „Лебедине озеро” П. Чайковського і „Баядерка” Л. Мінкуса, опери „Аїда” Дж. Верді; Національний академічний драматичний ім. І. Франка – „Наталка Полтавка” І. Котляревського, „Грек Зорба” Н. Казандзакіса”, „Ромео і Джульєтта” У. Шекспіра; Національний академічний російської драми ім. Лесі Українки – „Шаленство кохання” за однойменною комедією Ж.-Ф. Реньяра; Національний академічний оперети – мюзиклу К. Портера „Цілуй мене, Кет”; „Вільна сцена” – „Вечір з гарненькою та самотньою” за однойменною п'єсою О. Ірнева.

У театрах України відбулися прем'єри вистав: у Кримському академічному українському музичному – рок-опери „Ірод” (музика І. Поклада, п'єса та вірші А. Вратарьова); у Національному академічному українському драматичному ім. М. Заньковецької у Львові – „Катерина” за Т. Шевченком; у Тернопільському академічному обласному українському драматичному ім. Т. Г. Шевченка – „За крок до тебе” М. Коляди; у Севастопольському академічному російському драматичному ім. А. В. Луначарського – „Кабала святош” за М. Булгаковим.

22 липня, у роковини смерті видатного актора, колишнього художнього керівника Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка, Героя України, народного артиста України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, Б. Ступки відбулася перша репетиція „Гамлета” – вистави, в якій майстер мріяв зіграти, але не встиг. П'єса В. Шекспіра ніколи не ставилася на сцені Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка. Задум втілити у життя проект із використанням новітніх технологій належить режисеру В. Козьменко-Делінде.

Згідно з Указом Президента України звання „Народний артист України” присвоєно головному диригентові і художньому керівнику Національного одеського філармонічного оркестру Х. Ерлу.

Наказом Міністерства культури України статус академічного надано Циганському музично-драматичному театру „Романс”.

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО. Протягом липня у Києві експонувалися виставки: у Національному художньому музеї України – живопису Р. Сельського „Перегони з часом”; у виставкових залах пам’ятки архітектури XIII століття „Хлібня” Національного заповідника „Софія Київська” – декоративних керамічних експозицій, портретів та ікон „Натхнення під покровом Святої Софії – Премудрості Божої” народного художника України Л. Мешкової; у Національному музеї літератури України – гобеленів народної художниці України Л. Жоголь „Квітуча земля”; у Національному музеї українського народного декоративного мистецтва – мозаїчних творів А. Назарова „Святе таїнство” та „Спас Нерукотворний”; у галереях: „Bottega” – інсталяції П. Ковача „Віск”; „Ательє Карась” – живопису Р. Саллера; „36” – фоторобіт В. Харченка; „Митець” – живопису і графіки відомих українських художників „Мистецтво українського реалізму середини і другої половини ХХ ст.”, графіки Р. Саєнка; „Парсуна” – живопису К. Дудник, робіт провідних льялькарів України „Дорога до моря”; „Я Галерея” – живопису Д. Молдаванова; „PIT-ART” – гобеленів О. Курило „Агава. Перевтілення”.

5 липня стартував конкурс арт-проектів „Булгаковський світ”, організований Київським літературно-меморіальним музеєм М. Булгакова разом з адміністрацією мікрорайону „Воздвиженка” та столичною владою. До участі у змаганні, що проходить у два етапи, запрошено професіональних художників, дизайнерів, скульпторів та архітекторів. З 5 липня по 5 жовтня відбуватиметься збір ескізних проектів. За його результатами буде названо 10 кращих. Потім автори виготовлять моделі задуманих арт-об’єктів. На їх основі конкурсна комісія, до складу якої увійдуть представники Київського літературно-меморіального музею М. Булгакова й міської влади, партнери проекту, дизайнери, краєзнавці та інші, оберуть переможця. Найкращий тематичний об’єкт буде розміщено на вулиці Воздвиженській на Подолі, де свого часу народився й був охрещений знаменитий письменник.

У столичному музеї „Духовні скарби України у Києві” працювала виставка портретів відомих мільйонерів і мільярдерів. Найбагатших українців за версією журналу „Forbes” відобразили понад два десятки провідних вітчизняних художників. Роботи передають бачення авторами картин

успішності товстосумів. Кожен митець переосмислив тему проекту і створив роботу у власній манері і техніці.

Виставкою „Жива картина” у Музеї книги та друкарства України своє 10-ліття відзначило Творче об’єднання „Палітра Флори”. 13 майстрів, які входять до нього, представили фрагменти української інтерпретації древнього японського мистецтва ошибани (перекладається як „притиснена квітка”).

У містах України було розгорнуто виставки: у Львові – робіт Є. Равського і В. Костирка „Лувр”; у Сімферополі – керамічних робіт Р. Скибіна; у Херсоні – творів О. Степаненка; у Чернігові – картин О. Шупляка із Бережан Тернопільської обл.; у Сімферополі – полотен В. Панченка; у Полтаві – робіт Л. Колеснікова „Квіти моєї душі” та ін.

У Донецьку відбулося відкриття унікальної виставки 10 молодих художників України „Місце зустрічі”. Проект – експеримент фонду „Ізоляція. Платформа культурних ініціатив”. Тема виставки – як можна змінити суспільство через зміну простору.

У м. Здолбунові Рівненської області з’явилася зменшена копія статуї Свободи – знаменитої скульптури архітектора Ф. Бартольдї (скульптор – О. Євтушенко).

Відкрито меморіальні дошки: на честь архітекторів батька й сина К. і Г. Шольців – на Свято-Троїцькому соборі в Сумах; на честь 160-річчя від дня народження російського письменника українсько-польського походження, журналіста, публіциста, громадського діяча В. Короленка – у Харкові; поетові, публіцисту і прозаїку П. Василенку – в селі Мартова (Харківщина).

На батьківщині всесвітньовідомого художника І. Рєпіна – у Чугуєві Харківської області – вже 16-й раз розпочав роботу Міжнародний рєпінський пленер. Він зібрав близько 20 учасників з України та Росії. У серпні відбудеться підсумкова виставка, яка побуває і в інших містах. Кожен з учасників пленеру за традицією передасть до фонду Чугуївського художньо-меморіального музею І. Рєпіна 2 етюдні роботи, написані на околицях міста. Під час пленеру також проходили майстер-класи для учнів дитячих художніх шкіл області, зустрічі з шанувальниками реалізму в живописі.

У Тернополі розпочався Всеукраїнський скульптурний пленер під назвою „Камінь. Алегорія”, який триватиме до 1 серпня. 12 скульпторів з різних куточків України (Львова, Києва, Рівного, Кам’янця-Подільського) і самого Тернополя виготовлять 12 скульптур, які згодом до Дня міста, який відзначатиметься 28 серпня, прикрасять один із найулюбленіших місць відпочинку жителів і гостей обласного центру – гідропарк „Топільче”.

У м. Теробовлі Тернопільської з ініціативи міського голови С. Поперечного уже вдруге було проведено пленер „Старе-нове місто”. Нинішній було приурочено до 1025-річчя хрещення Русі-України. Протягом 10 днів художники з багатьох міст України малювали сакральні пам'ятки Теробовлі та навколишніх містечок. По закінченні пленеру відбувся благодійний аукціон. Усі виручені кошти підуть на облаштування дитячих майданчиків.

КІНОМИСТЕЦТВО. З 12 по 20 липня близько 6 тис. учасників із 30 країн світу приймав IV Одеський міжнародний кінофестиваль. До його міжнародної конкурсної програми увійшли стрічки 11 режисерів з різних країн. До трійки лідерів, зокрема, увійшов фільм „Параджанов” українського режисера, сценариста, продюсера О. Фетісової та французького кінорежисера С. Аведікяна. Ця ж стрічка перемогла в національному конкурсі. Загалом у рамках фестивалю відбулася ретроспектива 4 з 8-ми існуючих повнометражних фільмів вірменського і українського кінорежисера С. Параджанова. Кращим фільмом Української національної кінопремії ОМКФ в короткометражній секції визнано картину „Дорога” **М. Ксенди**. Короткометражною стрічкою, що заслужила спеціальний диплом журі Української національної кінопремії, став незалежний документальний проект „Сери і сеньйори” **О. Течинського**. Водночас свій вердикт стосовно українського кіно винесло журі Міжнародної федерації кінопреси (FIPRESCI). Так, нову повнометражну стрічку „Креденс” **В. Васяновича** за „акцентування проблем сучасності з гумором” визнано найкращим повним метром. Картина „Уроки української” **Р. Батицького** отримала нагороду FIPRESCI за найкращий короткий метр. Кращим проектом продюсерського пітчінгу в рамках ОМКФ-2013 названо проект повнометражного дебюту каннського лауреата **М. Вроди** „Степне”. Окремим дипломом нагороджено проект екранізації роману С. Жадана „Ворошиловград”, за реалізацію якого взялися молоді кінематографісти **Я. Лодигін і Д. Хомутовський**. Також під час фестивалю відбулися: дискусії й круглі столи з важливих питань розвитку галузі, локальний кіноринок, основна мета якого – розвиток продуктивних відносин між українськими прокатниками й дистриб'юторами та один з найбільших проектів ОМКФ – літня кіношкола, що працювала протягом 9 днів. В її рамках секції студенти й кіномани відвідали кінопокази, майстер-класи й творчі зустрічі. Привернули увагу на фестивалі й спеціальні освітні секції: школа кінокритиків і сценарна майстерня.

З 25 по 28 липня у Львові проходив VI Міжнародний фестиваль короткометражних фільмів „Wiz-Art”. На конкурсну програму надійшло 1457

коротких фільмів із 39 країн. З них для участі було відібрано 20 найкращих. Одну із позаконкурсних програм фестивалю було присвячено дебютним фільмам українських кінорежисерів ХХ ст. Зокрема, у дворіку львівської ратуші вперше демонстрували стрічку С. Параджанова „Київські фрески” – свого часу режисера звинуватили у імпресіонізмі, і ця робота на довгі десятиліття залишилась на полицях Держфільмфонду.

Чернігівці відтепер мають копію фільму О. Довженка „Зачарована Десна” на цифрових носіях. Цю подію приурочено до 120-річчя від дня народження митця, котре його земляки святкуватимуть восени наступного року. У рамках заходів, що відбуваються згідно з Указом Президента України, цей один із перших: директор Центрального державного кіно– фото– фоноархіву ім. Г. Пшеничного Н. Топішко урочисто передала директору Державного архіву Чернігівської області Р. Воробей диск із копією фільму, оригінал якого знаходиться у Москві.

МУЗЕЙНА СПРАВА. ОХОРОНА ПАМ’ЯТОК. 10 липня у Софійському соборі Національного заповідника „Софія Київська” відбулася презентація десяти відреставрованих мозаїк XII століття Михайлівського Золотоверхого собору, зруйнованого на початку 30-х років. Серед них – композиції „Євхаристія” (Святе причастя), „Архідиякон Стефан”, „Апостол Тадей”, фрагменти зображень невідомих апостолів і орнаментів. Три з них ніколи раніше не виставлялися. Реставрацію автентичного мозаїчного живопису, яку не проводили майже 40 років, його наукові дослідження й видання фотоальбому-каталогу, до якого увійшли й матеріали про ті скарби, що зберігаються в Третьяковській галереї у Москві та Державному російському музеї у Санкт-Петербурзі, профінансував Американський посольський фонд збереження культурної спадщини. Для реалізації проекту заповідник отримав грант у розмірі 50 тис. доларів.

10 липня у Національному художньому музеї відбулося відкриття виставки „Мистецтво 1960–2000-х років: перегони з часом”. Новий проект став логічним продовженням постійної експозиції. До цього мистецтво ХХ століття у Національному художньому музеї України закінчувалось початком 1980-х років. Організована виставка була покликана відтворити цілісну та повну картину напрямків, творчих індивідуальностей та визначних явищ мистецького життя країни, знайомлячи як із класиками нової хвилі, так і з молодими художниками, що здійснювали свої проекти в стінах музею. У проекті „Перегони з часом: мистецтво 1960-х – початку 2000-х років” було представлено близько 100 творів живопису, графіки, скульптури, фотографії та відеодокументації подій, що

проходили в музеї. Умовно виставку можна було поділити на 3 блоки: це представники „неофіційного мистецтва” 1960–1980-х років, що протистояло соцреалізму (Г. Гавриленко, О. Дубовик, І. Марчук, А. Лимарєв, К. Звіринський). Далі – роботи так званого „Живописного заповідника”, творчого угруповання, до якого належать Т. Сільваші, М. Кривенко, А. Криволап, О. Животков. В останньому залі було представлено актуальне мистецтво молодих художників, які часто звертаються і до мультимедійних засобів. Доповнювала виставку розширена експозиція творів українського художника-імпресіоніста Р. Сельського до 110-річчя від дня народження митця. Матеріали було надано із фондів НХМУ, львівських музеїв та приватних колекцій Києва й Одеси. Крім виставки „Мистецтво 1960-х – 2000-х років: перегони з часом”, яка проходитиме до 8 вересня, проектом також передбачено кураторські екскурсії, тематичні лекції та „круглий стіл” „Мистецтво ХХ століття: напрямки осмислення і репрезентації”.

Уперше в Києві за підтримки Польського інституту було представлено твори видатного європейського графіка, поляка за походженням, визначного діяча німецького Просвітництва та директора Берлінської академії мистецтв Д. Ходовецького (1726–1801). Його мініатюрні шедеври – переважно ілюстрації до книг – можна було побачити в Національному музеї мистецтв ім. Б. та В. Ханенків. Унікальне для України зібрання творів Ходовецького належить Харківському художньому музею. На виставці експонувалися 257 офортів.

Шедеври французької друкованої графіки XVII–XIX століть можна було подивитися у Донецьку. 25 творів із зібрань Донецького художнього музею представили у художньо-виставковому центрі „АртДонбасс”. Серед експонатів були ілюстрації до книжок та репродукції, які показували ще й живопис того часу. Зокрема, це – гравюри Ж.-Ж. Балешу, Ж.-Ф. Леба, Н. Дюпюї, Ш. Кошена, Ф. Шеро. Виставка триватиме до 15 серпня.

До Міжнародного дня на підтримку жертв тортур у Кіровоградському обласному художньому музеї проходила фотовиставка, організована благодійною організацією „Відкрите серце”, державним архівом Кіровоградської області та обласним художнім музеєм. Її основою якої стали світлини, зроблені у хоспісах, лікарнях і притулках. Кожна з робіт розповідала про людей, які потребують паліативної допомоги. Поштовхом до влаштування такої виставки став незадовільний стан паліативної й хоспісної допомоги в багатьох областях України. На виставці була й експозиція, яка представляла документи й матеріали, надані державним архівом Кіровоградської області. Вони розповідали про діяльність спеціалізованих медичних закладів особливого типу в Єлисаветграді у XIX – на початку ХХ століття.

Літературно-меморіальний музей О. Пушкіна в Одесі після тримісячної реставрації істотно поновився й розширився. В експозиції музею з'явилися нові експонати, відображено теми, яких раніше не було, – „Пушкін і Україна”, „Пушкін і релігія”, комплекс, присвячений рідному братові поета – Л. Пушкіну. У музеї можна було ознайомитися зі старовинними гравюрами Одеси тих часів, портретами сучасників поета, унікальними пушкінськими автографами, малюнками, рідкісними прижиттєвими виданнями його творів.

Стародруки Святого письма, трьохсотлітні ікони, хоругви, кіоти та інші атрибути церковного життя було виставлено в експозиції Черкаського обласного краєзнавчого музею. Тематичну виставку присвятили духовному світу всіх слов'ян.

Ознайомитися із розмаїттям форм, кольорів і технікою виготовлення козацьких люльок можна було на виставці, яку було відкрито в одному з виставкових куренів Запорізького історико-культурного комплексу „Запорозька Січ” на Хортиці. Експозицію склали 280 люльок, з них 180 автентичних, датованих XVII–XVIII століттями. За походженням це 45 різновидів люльок для куріння – східних (кримських і турецьких), західних (французьких і польських) і місцевих, українських.

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА. У Національній парламентській бібліотеці України до 125-річчя хрещення Київської Русі було розгорнуто виставку, на якій вітчизняні видавництва: „Мистецтво”, „АДЕФ-Україна”, „Либідь”, Інформаційно-аналітична агенція „Наш час”, „Фоліо” та інші (всього понад 40 видавців), представили культурологічні, краєзнавчі видання, книги про історію, традицію християнства, його розвиток в Україні. Також у бібліотеці експонувалися виставки: „Поетичний скарб минулого” (до 900-річчя з часу укладення „Повісті врем'яних літ” (1113) – пам'ятки історіографії і літератури Київської Русі); до 160-річчя від дня народження російського письменника, публіциста, громадського діяча В. Короленка; „Людина і митець” (75-річчя від дня народження українського композитора, художнього керівника Національної опери України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, народного артиста України М. Скорика). А до Дня пам'яті київського князя Аскольда, який охрестився у 860 р. під час свого перебування у Візантії, бібліотека спільно з київським відділенням Всеукраїнського товариства „Просвіта” імені Тараса Шевченка, Карпатським університетом імені Августина Волошина, Товариством пам'яті князя Аскольда (Київ) провела круглий стіл, участь в якому взяли учасники науковці, церковні та громадські діячі.

На виконання програми „Бібліоміст” в окремих містах проведено серію міжрегіональних бібліотечних ярмарків „Бібліотечні інновації для громад: створюємо майбутнє”: 3–4 липня у Сумах – для учасників із Київської, Полтавської, Сумської і Чернігівської областей (організатор – Українська бібліотечна асоціація); 9–10 липня у Львові – для учасників із Волинської, Івано-Франківської, Закарпатської, Львівської, Тернопільської, Рівненської, Хмельницької і Чернівецької областей; 17–18 липня у Сімферополі – для учасників із Автономної Республіки Крим, Запорізької, Миколаївської, Одеської, Херсонської областей (організатор – Кримська республіканська установа Універсальна наукова бібліотека ім. І. Я. Франка та Міністерство культури і туризму АРК); 24–25 липня у Луганську – для учасників із Дніпропетровської, Донецької, Луганської, Харківської областей (організатор – Громадська організація „Луганське обласне відділення Української бібліотечної асоціації”); 31 липня – 1 серпня у Вінниці – для учасників із Вінницької, Житомирської, Кіровоградської, Київської і Черкаської областей (організатор – Громадська організація „Асоціація бібліотек Вінниччини”). Завданнями заходів були: демонстрація бібліотечних інновацій на регіональному рівні; презентації ресурсів і проектів, які бібліотеки впроваджують у співпраці з державними установами та громадськими організаціями; пошук моделей сталого розвитку бібліотек і визначення необхідних кроків, які забезпечать життєздатність та поширення інновацій (за допомогою конференції у форматі „пошук майбутнього”); забезпечення майданчика для спілкування, налагодження партнерських зв’язків та координації зусиль.

16–17 липня за програмою „Бібліоміст” для 20 бібліотечних працівників обласних, міських та районних бібліотек Полтавщини було проведено тренінг „Адвокація для публічних бібліотек”. Тренер – В. Бобиренко – представник „Бюро аналізу політики” Сумської обласної громадської організації. Бібліотекарі навчалися професійно співпрацювати з органами влади всіх рівнів та іншими зацікавленими сторонами, представляти та просувати інтереси бібліотек та користувачів.

Ряд книгозбірень запровадили цікаві форми обслуговування читачів. Так, Головна книгозбірня Полтавщини – обласна універсальна наукова бібліотека ім. І. Котляревського – долучилася до популярного у світі руху буккросингу. Охочі поділитися своєю книгою з іншими залишають прочитані томики на видоті у громадських місцях. Спеціальний стенд таких „звільнених” текстів створено й у бібліотеці – у відділі документів іноземними мовами. Кожен може залишити тут прочитану „домашню” книгу й безплатно взяти нову. Літня акція публічних бібліотек „Зроби собі цікаво!”, що діятиме до кінця літа тривала у

Львові. Працівники книгозбірень виходять на подвір'я, у сквери та парки і запрошують усіх охочих долучитися до читань просто неба, театралізованих дійств та майстер-класів. А починаючи із 10 липня літній читальний зал просто неба діятиме у Тернопільській обласній бібліотеці для молоді. Його організовують вже 2-й рік поспіль. Щосереді упродовж літа, там можна буде не лише переглянути необхідну літературу і періодику, а й скористатися Wi-Fi, взяти участь у майстер-класах з бісероплетіння та декоративного оформлення предметів побуту, тренінгах, зустрітися з цікавими людьми. Для молодших читачів передбачено пізнавальні розвиваючі ігри.

Інноваційно-культурно-освітній проект „Мобільна бібліотека” до 1 жовтня реалізовуватиметься в Києві, на тротуарі вулиці Хрещатик. Ініціативу приватного товариства підтримала Київська міськдержадміністрація. Мета проекту – створення умов для доступу киян та гостей міста до різноманітних джерел інформації, залучення до цінностей національної та світової культури, науки та освіти. Відповідальність за організаційно-технічне та фінансове забезпечення інноваційно-культурно-освітнього проекту „Мобільна бібліотека” здійснює ПАТ „МТС”.

17 липня у Тернопільській обласній універсальній науковій бібліотеці відбулися літературні читання „Нобелівський лауреат із Тернопільщини”, присвячені 125-річчю від дня народження Ш. Й. Агнона – єврейського письменника, лауреата Нобелівської премії, уродженця м. Бучача. У заході взяли участь дослідники нобелівського руху, краєзнавці, музеєзнавці, літератори Тернопілля. У виконанні студента Інституту мистецтв Тернопільського педагогічного національного університету ім. В. Гнатюка М. Замороза прозвучали афоризми та уривки з творів письменника. Увазі присутніх було запропоновано мультимедійну презентацію „В душі беріг обидві батьківщини (штрихи до портрета Шмуеля Йосефа Агнона)”, яку підготувала завідувач відділу інформації О. Проців.

Бібліотеками проведено заходи до: 270-річчя від дня народження російського поета Г. Державіна; 160-річчя від дня народження російського письменника українсько-польського походження В. Короленка; 120-річчя від дня народження російського поета, публіциста, драматурга і громадського діяча В. Маяковського; 100-річчя від дня народження радянського актора і письменника-прозаїка, автора оповідань для дітей В. Драгунського; 100-річчя від дня народження українського поета, заслуженого працівника культури України П. Біби; 100-річчя з дня смерті української поетеси Лесі Українки; 95-річчя від дня народження російського письменника В. Дудинцева; 90-

річчя від дня народження польської поетеси, лауреата Нобелівської премії з літератури В. Шимборської; 75-річчя від дня народження українського поета, критика, перекладача, мистецтвознавця, режисера, громадського діяча, народного артиста України Л. Танюка; 75-річчя від дня народження українського прозаїка, поета, драматурга, заслуженого артиста України В. Савченка; 75-річчя від дня народження українського композитора, художнього керівника Національної опери України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, народного артиста України М. Скорика.

АМАТОРСТВО. ПРОСВІТНИЦТВО. 6–7 липня на Співочому полі столиці проходив X Міжнародний фестиваль „Країна мрій”, організатором якого є український співак О. Скрипка. На відвідувачів чекали виступи музичних колективів, майстер-класи по грі на бандурі, майстерня народних танців, дитяча поляна, алея майстрів тощо. На фестивалі виступили понад 300 музикантів з 15 країн світу. Усього працювало 8 сцен: 4 музичні, 1 танцювальна і 3 літературні.

Понад 700 дітей із 62 країн світу взяли участь у XII Міжнародному дитячому фестивалі „Змінимо світ на краще”, який проходив у Міжнародному дитячому центрі „Артек” в Автономній Республіці Крим. Наповненням фестивалю, зокрема, була культурна програма „Планета талантів”. Юні танцівники, співаки й музиканти демонстрували свої творчі досягнення й проводили спільні мистецькі заходи. У рамках фестивалю також відбулися традиційні дні країн-учасниць, що дали змогу дітям познайомитися з культурами різних країн світу.

6–7 липня у Голій Пристані Херсонської області відбувся XI Всеукраїнський благодійний фестиваль народної творчості „Купальські зорі”. Фестиваль зібрав близько 80 колективів та солістів з різних міст України, які представили народні пісні, танці, театралізовані постановки, а 120 народних майстрів різних жанрів розгорнули виставку декоративно-ужиткового мистецтва. В рамках концертно-конкурсної програми „Фестивальний розмай” виступили аматорські колективи.

Всеукраїнський фольклорний фестиваль „Купальські роси-2013” вп'яте відбувся у селі Немиринці Ружинського району Житомирської області. На ньому виступили понад 10 творчих колективів з с. Немиринці, навколишніх населених пунктів, а також Житомира й Києва. Вони представили пісні, танці та гру на музичних інструментах.

Рівненська АЕС у реабілітаційно-оздоровчому комплексі на березі озера Білого організувала і провела XIII Всеукраїнський молодіжний мистецький

соціально-екологічний фестиваль „Біле озеро”. Він проходив 25–28 липня. У творчому змаганні взяли участь музичні гурти із багатьох областей України, виконавши пісенні та інструментальні твори, в яких звучав заклик берегти довкілля. Народні умільці під час майстер-класів продемонстрували виготовлення предметів декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема ознайомили із принципами петриківського розпису тощо.

У ніч на Івана Купала в селі Чагарі Гусятинського району Тернопільщини відбувся V Всеукраїнський фестиваль сільської молоді „Купальська феєрія”. Головною метою фестивалю є відродження українського села, утвердження його самобутності, неповторності, популяризації кращих надбань української пісенної та інструментальної народної творчості, самобутніх обрядових та звичаєвих традицій краю. У фестивалі взяли участь кращі творчі колективи, фольклорні гурти та окремі виконавці з Київської, Львівської, Рівненської, Хмельницької, Чернівецької областей. Паралельно діяв ярмарок, а також працювала святкова виставка народних художніх промислів.

12–14 липня 4-й рік поспіль проходив фестиваль „Ніч у Львові”. Його програма включала численні екскурсії, театралізовані дійства, тощо. Особливо запам’яталася усім, хто відвідав фестиваль, екскурсія кабінетом міського голови. У ньому зголосилося побувати 30 осіб, а супроводжував їх відомий львівознавець І. Лильо. Розташований кабінет у пам’ятці архітектури – львівській ратуші, саме тут протягом багатьох століть була резиденція львівських бургомістрів. А Музично-меморіальний музей С. Крушельницької запропонував своїм відвідувачам ретроспективний показ фільмів у „Музичному салоні”. Кожного року програма фестивалю додає нові дійства. Цьогоріч до неї додалися заходи в храмах міста. Зокрема, в підземеллях храму Преображення Господнього виступив театр тіней „Див”.

В пам’ятці архітектури та історії, одній з найстаріших споруд Луцька – Замку Любарта, всьоме відбулося арт-шоу „Ніч у Луцькому замку”, яке зібрало близько 3 тис. громадян. У програмі заходу – 3D-відеоінсталяція „Містерія часу”, реконструкції лицарських поєдинків та майстер-класи із середньовічних танців, навчання стрільби з лука, екскурсії в підземній церкві Іоанна Богослова, ярмарок сувенірів та книжок волинських видавництв.

Раз на 2 роки представники Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей, збираються у Рогатині Івано-Франківської області на самобутній фестиваль народної творчості „Пісні Опілля”. На цьогорічний, вже 6-й, приїхало понад 30 колективів. Особливістю фестивалю є „фольклорні подвір’я”, облаштовані обабіч центральної паркової алеї. 32 опільські обійстя представили чи не кожне село Рогатинського району зі своїм побутом,

традиціями, стародавнім вишиваним одягом, рушниками, обрусами (скатертинами) та домашнім реманентом.

На Сумщині відбувся X обласний фестиваль дитячої творчості „Розмай”. Проходив він на базі відділення обласного центру ранньої реабілітації дітей-інвалідів. Цього року в ньому взяли участь близько 2 тисяч маленьких громадян з усіх районів області. Юні учасники брали участь у козацьких сценках, в інших розвагах, а також продемонстрували свої творчі роботи відвідувачам на двох виставках – „Рибцівський ярмарок” та „Доброта очима дітей”, які пройшли в рамках фестивалю. Фінішував фестиваль гала-концертом учасників.

У Чернівцях відбувся 6-й обласний фестиваль народної творчості для людей з обмеженими фізичними можливостями „На крилах надій”. Передували йому районні змагання. Право продемонструвати свою творчість на обласному рівні вибороли 55 учасників. На фестивалі було представлено вишивку, вироби з бісеру, колекцію монет, лунали запальні музичні мотиви та лірична поезія. Переможців журі обирало у кількох номінаціях. У грудні вони поїдуть на Всеукраїнський благодійний фестиваль „Барви життя”.

6 липня у Кременчуці Полтавської області за підтримки міської влади відбувся другий „Парад вишиванок”. Цю акцію до свята Івана Купала влаштовують з метою долучення земляків до першовитоків національної культури. Під час дійства тривала конкурсно-розважальна програма, відбувся тематичний флеш-моб. Одразу після „вишиваного” параду, його учасники могли переглянути виступи самодіяльних і професійних артистів у парку культури та відпочинку „Придніпровський”. А потім запалили традиційне купальське багаття.

На території Національного історико-меморіального заповідника „Поле Берестецької битви”, що в селі Пляшева Радивилівського району Рівненської області, 6–7 липня відбулася низка заходів із вшанування козаків – героїв битви під Берестечком 1651 року. Це – богослужіння у Свято-Георгіївському храмі у селі Пляшева, а також науково-практична конференція, присвячена 362-й річниці битви під Берестечком, за участі істориків з усієї України. Також відвідувачі заповідника мали змогу відчути атмосферу середньовічного міста з ремісничими цехами і побутом, яке зібрало майстрів давніх промислів, реконструкторів та фольклорні гурти. Тож усі охочі могли повчитися ткати, плести з лози, фехтувати, стріляти з лука, водити давні танці. Тут відбувався ткацький фестиваль „Волинський серпанок”.

„Черкаси поетичні” – так називаються літературно-музичні вечори, які щодня вихідних відбувалися в обласному центрі. У сквері „Біля фонтану”

збираються шанувальники співаної поезії, самодіяльні композитори, читці власних віршів.

Проект молодіжних волонтерських трудових загонів з відродження культурної спадщини області, запропонований Подільським молодіжним об'єднанням „У майбутнє через культуру”, переміг у національному конкурсі „Волонтер року – 2012” в номінації „Мистецтво та культура”. Перемога стала можливою завдяки участі понад 400 студентів з вищих навчальних закладів області. Ідея проекту полягала у тому, щоб присвятити один вихідний день на семестр благоустрою якоїсь пам'ятки архітектури, зокрема Меджибізької фортеці.

Матеріал підготувала

Наймушина Ю. М.,
редактор відділу наукового
аналізу і узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування ***І. Г. Піленко***

Підписано до друку 23.08.2013. Обл.-вид. арк. 1,25. Б/т. Зам. 83. Безплатно

Ротапринт НПБ України, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278-85-12